

Filipinler’de Siyasi Dönüşüm ve Bangsamoro Konusu

Filipinler’in 16. devlet başkanı olan Rodrigo Duterte, ülkenin üç büyük adasından ikisi olan Luzon ve Visayas adaları dışında farklı bir bölgeden seçilen ilk başkan. Halk nazarında ekonomik gücü elinde tutan siyasi elitin karşısında alternatif bir isim olarak görülüyor. Ayrıca Mindanao Adası’ndan gelmesi, Bangsamorolu Müslümanları iyi tanıması ve bölgenin sorunlarını bilmesi sebebiyle de buradaki değişimi başlatabilecek ehliyetinde bir siyasi olduğuna inanılıyor. Bangsamoro’daki barış görüşmelerinin devam edeceğini göreve geldiği günlerde net bir şekilde belirten Duterte, bölgedeki problem hakkında da detaylı bilgi sahibi.

Filipinler genelinde ise öncelikle seçim vaadi olan uyuşturucuyla mücadeleyi başlatan Başkan Duterte, ciddi eleştirilere maruz kalsa da uyuşturucu satıcılarının sokak ortasında infaz edilmesi gibi oldukça sert metotlarla bu sorunu çözmeye çalışıyor. Göreve gelmesinden bu yana gerçekleştirilen operasyonlarda bugüne kadar 10.000’in üzerinde kişinin hayatını kaybettiği bildiriliyor.

Halkın geneli Davao’daki valiliği döneminde uyuşturucu ve güvenlik konularındaki çalışmalarıyla tanınan Duterte’nin ülkenin bu kronik sorunlarıyla mücadelede tek seçenek olduğunu düşünüyor. Yıllardır bu sorunlardan bunalan ve hiçbir değişiklik olmamasından şikâyetçi olan Filipinler halkı, yaşanan ölümlere rağmen Duterte’ye desteğini sürdürüyor. Bölgedeki kaynaklar, Duterte’nin Filipinler halkının güvenini kazanmasında etkili olan bir diğer özelliğinin de yaşı olduğunu söylüyor. Ülkenin şimdiye kadar seçilen en yaşlı başkanı olan Duterte, görevini tamamlayacağı tarih olan 2022’de 76 yaşında olacak. Bu durum onun siyasi bir kaygısı olmadığı, sadece ülkesine hizmet etmek istediği yönündeki inancı pekiştiriyor.

Ancak yapılan uyuşturucu operasyonları zaman zaman masum kişilerin de zarar görmesine sebep oluyor. Örneğin Güney Koreli iş adamı Lee Ick-joo’nun uyuşturucu operasyonu ile tutuklanmasının ardından karakolda hayatını kaybetmesi, daha sonra masum olduğu ortaya çıkan 17 yaşındaki Kian Loyd delos Santos’un sokakta infaz edilmesi, 10 aydır devam eden operasyonlarda hız kesilmesine yol açtı. Bölgedeki kaynakların aktardığına göre, operasyonlarda bugüne kadar 18 yaş altında 50’den fazla çocuk hayatını kaybetti. Uyuşturucu operasyonları ile bunalan Duterte’nin başının Marawi’de yaşanan olaylar sebebiyle de epey ağrıdığı belirtiliyor.

Bangsamoro’da Yaşananlar ve Barışın Geleceği

Filipinler’in Mindanao Adası’nda yer alan ve Müslümanların çoğunlukta olduğu Marawi şehrinde 2017 yılının Mayıs ayında uygulanmaya başlayan sıkıyönetim, 13 Aralık 2017 tarihinden itibaren bir yıl daha uzatıldı. Geçtiğimiz yıl başlayan ve beş ay süren operasyonlar sonucunda enkaza dönen Marawi şehrinde yüz binlerce kişi göç etmek zorunda kaldı. Bölgenin geleceği ve barış görüşmelerine ilişkin sorular ise halen cevap bulmuş değil.

2014 yılında resmiyete kavuşan Bangsamoro barış görüşmeleri, daha önce de benzer şekillerde sekteye uğramıştı. 2015 yılında Filipinler hükümeti tarafından Mamasapano bölgesine düzenlenen operasyonda, Filipinler ordusu ve MILF (Moro İslami Kurtuluş Cephesi) savaşçıları karşı karşıya gelmiş, olaylar sebebiyle 44 Filipin askeri ile 18 savaşçı hayatını kaybetmişti. Bu yaşananlar üzerine Bangsamoro Çerçeve Anlaşması’nın meclise gelmesi ertelenmişti. 2016 yılında başkan seçilen Duterte, bir önceki dönemin başkanı olan Aquino’ya seslenerek Marawi’de yaşananların “bazılarının iş birliğiyle gerçekleşen bir Amerikan macerası” olduğunu söylemişti. Duterte ayrıca, Marawi’de başlayan operasyonlar öncesi Amerikan askerlerinin Mindanao Adası’ndan çekilmelerini istemiş, varlıklarının bölgedeki tansiyonu yükselttiğine dikkat çekerek, “Bölgede bulunmaya devam ederlerse oradaki durum daha da kötüleşecek!” demişti.

Isnlon Hapilon ve DAES

Mindanao Adası’nda özellikle Sulu, Basilan ve Zamboanga bölgelerinde faaliyet gösteren Ebu Seyyaf örgütü lideri Isnlon Hapilon, 2014 yılında yayınladığı video ile kendisini DAES’in Güneydoğu Asya lideri olarak ilan etmişti. Örgüt bölgede farklı tarihlerde yabancıları ve Filipinler vatandaşlarını kaçırmaya, fideye

isteme ve öldürme gibi olaylarla gündeme gelmişti.

Amerika'nın en çok aranan ve başına ödül konulan teröristler listesinde yer alan Hapilon'un yakalanması için yapılan operasyon ve örgüt üyelerinin Marawi şehrini ele geçirmeye çalışmasıyla başlayan çatışmalar, barış görüşmelerinin akıbeti için oldukça kritik bir süreci başlattı. DAES'in ülkedeki varlığına karşı sert önlemler almaya çalışan hükümet, Marawi'yi bombardıman altına aldı. Filipinler'deki en yoğun Müslüman nüfusun bulunduğu şehirden 300.000 kişi göç etmek zorunda kaldı. MILF, barış sürecinin korunması için operasyonlar sırasında hükümete destek verdi ve kuşatılan Marawi şehrinde bir tahliye koridoru açılması ve sivillerin şehirden çıkması için çalışmalar yaptı. Sonunda Omar Maute ve Isnilon Hapilon'un öldürülmesiyle tamamen kontrolün sağlandığı Marawi, bir enkaz yığınınına dönüştü.

Tarihî Bir Kalabalık

2017 yılının Ekim ayında tamamlanan operasyonların ardından Bangsamoro Geçiş Komisyonu tarafından kasım ayında Mindanao Adası'ndaki Sultan Kudarat şehrinde *Bangsamoro Toplantısı* düzenlendi. Bölgedeki farklı paydaşlardan 1,5 milyon kişinin katılımıyla gerçekleşen toplantıyla Mindanao'da yaşayan Müslümanlar, barıştan yana olduklarını gösterdi. Güvenliğin MILF üyeleri tarafından sağladığı toplantıya Duterte de onur konuğu olarak katıldı. Konuşmasında bölgenin toplumsal yapısı ve tarihinden bahseden Başkan Duterte, özerklik konusuyla ilgili bir açıklama yapmayarak hayal kırıklığı yaratsa da halkın ortak talebinin barış sürecinin tamamlanması olduğu bir kez daha ortaya konulmuş oldu.

Ocak 2018'den sonra süreçle ilgili söylemlerin birden değişmeye başladığı görüldü. Duterte, Bangsamoro Çerçeve Anlaşması meclisten geçmezse bölgedeki durumun Marawi'de yaşananlardan daha kötü olacağını söyledi.

Federal yapıya geçilmesini savunan Duterte, bu sayede yatırımların ülke geneline eşit dağılacağı görüşünü savunuyor ve bu yönde ilk adım olarak da gerekli anayasal değişiklikler için hazırlık yapıyor. Bu anayasal düzenleme öncesi Bangsamoro Çerçeve Anlaşması'nın meclisten geçmesi gerektiğini, aksi takdirde sürecin daha da zora gireceğini söyleyen Duterte, sürekli olarak bölgedeki tansiyonun yükseldiğine dikkat çekiyor ve Moro halkına verilen sözün öncelikli olarak yerine getirilmesi gerektiğinin altını çiziyor. Çerçeve Anlaşması daha önce anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle meclisten geçmemişti. Kendisi de bir avukat olan Duterte, yasanın bu haliyle meclisten geçmesini, sonradan yapılacak olan anayasal düzenlemede gerekli çalışmanın yapılabileceğini söylüyor. Anayasal düzenleme öncesi gerçekleştirilecek bu özerkliğin planlanan federal hükümet sistemi için model olabileceği belirtiliyor.

Başkanlık sözcüsü Harry Roque, geçtiğimiz günlerde Başkan Duterte ve senato önderlerinin 13 Mart 2018'de bir arada olduğu görüşmeye dair bir fotoğrafı paylaşarak Bangsamoro Çerçeve Anlaşması'nın mayıs sonuna kadar meclisten geçmesini öngördüklerini yazdı.

Bangsamoro Çerçeve Anlaşması

Çerçeve Anlaşması, Filipinler'in güneyindeki Mindanao Adası'nda yaşayan Morolu Müslümanların özerk bir yapı kurmasının temellerini oluşturuyor. Anlaşma; özerk bölgenin hükümeti, seçilmiş bir yasama meclisi, bir başbakan, bir kabine, doğal kaynak gelirlerini paylaşımı konularını kapsıyor. Anlaşmanın meclisten geçmesinden sonra dört ay içerisinde referandum yapılarak Bangsamoro Geçiş Otoritesi kurulacak. 80 kişiden oluşacak meclis bir sonraki seçimlere kadar görevini yürütecek. Bölgedeki normalleşme süreci adım adım devam ederken silahlı güçler de silahlarını bırakacak ve parlamenter bir yönetim gelecek. Bu aşamada askerlerinin tamamını tasfiye etmiş ve sivil hayata döndürmüş olacak olan MILF de sivil örgüt olarak faaliyetlerine devam edecek.